

Databanka vzdělávacích knihovnických programů: inspirace, opora a sdílení dobré praxe

Gabriela Svobodová

Knihovny, které se věnují vzdělávacím aktivitám pro školy, přirozeně často řeší, jak tuto roli uchopit smysluplně a kvalitně. Při přípravě programů pro mateřské, základní i střední školy hledají tvořivé cesty, jak dětem a mladým lidem přiblížit čtenářství, literaturu i práci s informacemi v návaznosti na školní výuku. S tím však přichází i otázka, kde brát kvalitní inspiraci, jak si ověřit, že je program metodicky správně vystavěný, a jak se v roli učícího knihovníka dále profesně rozvíjet. Jednou z odpovědí na tyto potřeby je Databanka vzdělávacích knihovnických programů, kterou spravuje Centrum dětského čtenářství Knihovny Jiřího Mahena v Brně. Projekt probíhá pod odbornou garancí Mgr. Pavlíný Lišovské a je koncipován jako praktický nástroj pro knihovníky, kteří chtějí rozvíjet kvalitu svých vzdělávacích lekcí a současně sdílet dobrou praxi napříč regiony.

Myšlenka vytvořit sdílené úložiště vzdělávacích knihovnických programů ale určitě není nová – první Databanka vznikla již v roce 2013 v rámci projektu VISK 2. Ukázalo se však, že technicky i organizačně náročné vkládání metodik a jejich značně různorodá kvalita představují překážky, které brání širšímu a smysluplnému využívání. Její současná podoba proto na tyto zkušenosti reaguje. V roce 2024 byla za finančního přispění SKIP ČR z dotačního programu VISK 1 Ministerstva kultury ČR díky projektu Rozvoj spolupráce knihoven a škol připravena nová verze Databanky vzdělávacích knihovnických programů. Ta staví na jasně nastavených metodických kritériích, jednotné šabloně programů a důrazu na návaznost na platné kurikulární dokumenty. Cílem není pouze shromažďovat nápady, ale nabízet ověřené, kvalitně zpracované vzdělávací lekce, které mohou knihovníci okamžitě využít ve své praxi nebo se jimi inspirovat při vlastní tvorbě.

Databanka cílí především na učící knihovníky – ať už s přípravou vzdělávacích programů teprve začínají, nebo mají za sebou řadu odvedených lekcí a hledají nové impulzy. Využití zde najdou pracovníci malých obecních i větších městských knihoven. Začínajícím knihovníkům poskytuje Databanka potřebnou jistotu: ukazuje, jak může vypadat dobře strukturovaný program, jak formulovat cíle, pracovat s klíčovými kompetencemi a zohlednit věk i potřeby cílové skupiny. Zkušenějším kolegům nabízí nové úhly pohledu, aktuální témata i možnost konfrontovat vlastní praxi s metodikami vznikajícími jinde.

Základ Databanky tvoří kompletně zpracované metodiky vzdělávacích programů pro mateřské školy, 1. i 2. stupeň základních škol a střední školy. Každá lekce obsahuje anotaci, časovou

dotaci, podrobnou osnovu, seznam pomůcek, použité zdroje i jasně formulované vzdělávací cíle a kompetence. Tematická nabídka je široká a reaguje jak na současné trendy, tak na osvědčená témata, která v knihovnách dlouhodobě fungují. Nechybí programy zaměřené na emoce, etiketu, přátelství, práci s naučnou literaturou, komiksem, poezií nebo současnou literaturou pro děti mládež. Pro starší žáky a studenty středních škol jsou připraveny lekce věnované mediální výchově, práci se zdroji, morálním hodnotám v literatuře či maturitní četbě. Mezi lekcemi lze najít také ověřené scénáře setkání k projektu S knížkou do života / Bookstart nebo soutěžní příspěvky přehlídky O knihovnických aktivitách OKnA.

Zapojení do Databanky přináší knihovníkům hned několik výhod. Především šetří čas – místo složitého hledání inspirace mohou sáhnout po hotové metodice nebo ověřeném konceptu. Zároveň podporuje profesní růst: práce s kvalitními lekcemi pomáhá rozvíjet metodické i kreativní dovednosti a posiluje sebevědomí v roli lektora. Významným přínosem je důraz na sdílení dobré praxe – Databanka ukazuje, že kvalitní programy vznikají v různých typech knihoven a že jejich sdílení může vést ke zvyšování celkové úrovně knihovnického vzdělávání.

Databanka však není uzavřeným archivem. Je živým projektem, který se postupně rozrůstá a reaguje na potřeby praxe. Knihovníci se mohou zapojit nejen jako uživatelé, ale také jako tvůrci – a přispět vlastními programy, které projdou odbornou kontrolou a stanou se inspirací pro ostatní. V roce 2025 tak vzniklo 40 nových na míru Databance vytvořených a ověřených programů. Veškeré lekce byly konzultovány, kontrolovány a byla do nich zapracována zpětná vazba od pedagoga.

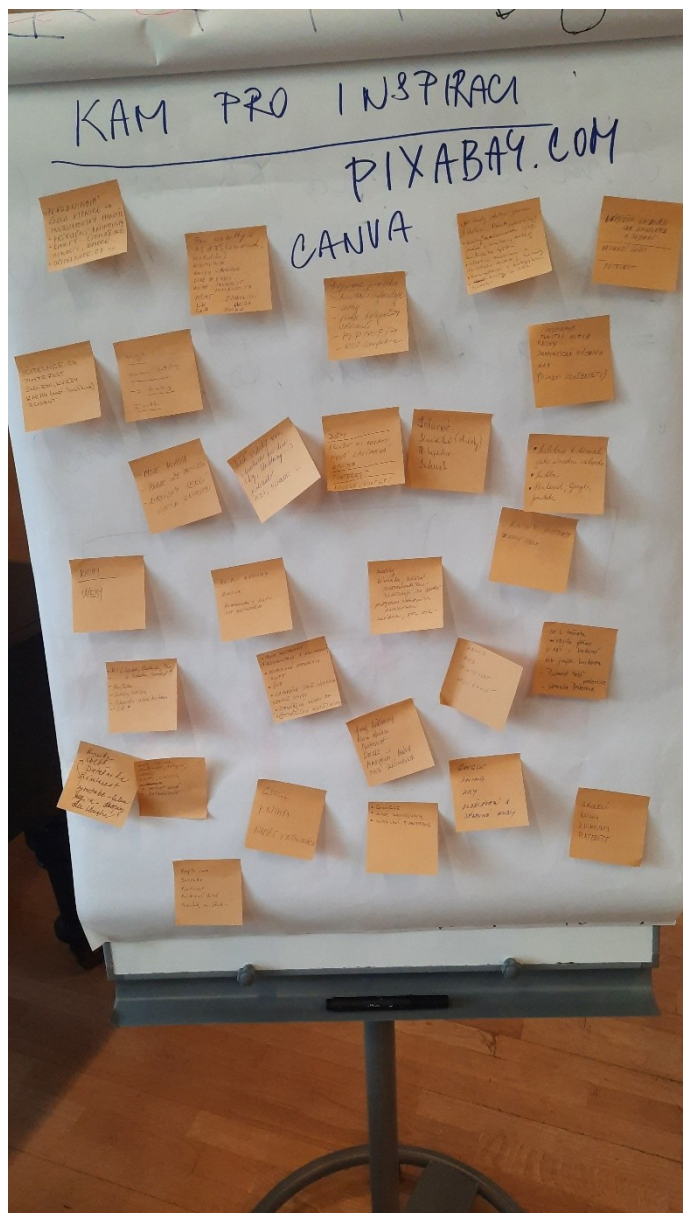
Důležitou součástí projektu jsou vzdělávací semináře a metodická podpora, které knihovníkům pomáhají pochopit principy tvorby kvalitních lekcí. V roce 2024 proběhla série základních seminářů zaměřených na vzdělávání učících knihovníků a vznikla metodická příručka *Učící knihovník jako tvůrce lekcí*¹. Na tuto fázi projekt navázal v roce 2025 dalším cíleným rozvojem. Na jaře roku 2025 proběhlo proškolení nových regionálních ambasadorů Databanky a následně byly realizovány čtyři výjezdní semináře *Jak tvořit vzdělávací lekce pro školy* v Hradci Králové, Ústí nad Labem, Ostravě a Vsetíně, které umožnily zapojení knihovníků z různých částí republiky. Současně byly připraveny nadstavbové semináře reagující na konkrétní potřeby praxe – třikrát se uskutečnilo vzdělávání zaměřené na čtení a psaní ke kritickému myšlení pro učící knihovníky (RWCT) (Olomouc, Kutná Hora, Liberec), samostatné semináře se věnovaly práci se žáky 2. stupně základních škol a středoškoláky (Brno) a využití umělé inteligence, moderních technologií a aplikací při tvorbě vzdělávacích lekcí pro školy

¹ LIŠOVSKÁ, Pavlína. *Učící knihovník jako tvůrce lekcí*. Online. Knihovna Jiřího Mahena v Brně, 2024. Dostupné z: <https://kjm-storage.s3.eu-central-1.amazonaws.com/75100/P%C5%99%C3%ADru%C4%8Dka---U%C4%8D%C3%ADC%C3%AD-knihovn%C3%ADk-jako-tv%C5%Afrce-lekc%C3%AD---Li%C5%A1ovsk%C3%A1-2024%2C-1.-vyd%C3%A1n%C3%AD-2.pdf>. [cit. 2025-12-17].

(Brno). Součástí projektu byla v uplynulém roce také aktualizace metodické příručky s ohledem na revize rámcových vzdělávacích programů a autorskoprávní problematiku ve vztahu k využívání nástrojů AI.

Ambicí projektu je dlouhodobě zvyšovat kvalitu vzdělávacích knihovnických programů, systematicky sdílet dobrou praxi a postupně pokrýt nabídku pro rozličné věkové i tematické oblasti. Databanka má přispět také k tomu, aby se knihovnické konference a setkání nemusely soustředit pouze na poptávku po hotových lekcích, ale mohly se více věnovat hlubší odborné diskusi a rozvoji oboru. Pro učící knihovníky tak Databanka představuje nejen zdroj inspirace, ale i prostor pro profesní setkávání, učení a spolupráci. Vstoupit do ní znamená stát se součástí komunity, která sdílí společný cíl: nabízet dětem a mladým lidem kvalitní, smysluplné a promyšlené vzdělávací programy v knihovnách.

Obrázek 1: Aktivita – inspirační zdroje (foto: archiv Pavlína Lišovské)

Obrázek 2: Výjezdní seminář České Budějovice 2024 (foto: archiv Pavlína Lišovské)

Obrázek 3: Výjezdní seminář Liberec 2024 (foto: archiv Pavlína Lišovské)

Obrázek 4: Výjezdní seminář Kutná Hora 2024 (foto: archiv Pavlína Lišovské)

Obrázek 5: Seminář Využití AI, moderních technologií a aplikací při tvorbě lekcí pro školy 2025 (foto: archiv Pavlína Lišovské)

Obrázek 6: Seminář Práce se žáky z 2. stupně ZŠ a středních škol 2025 (foto: archiv Pavlína Lišovské)

